ŽAGARĖ

Martyna Remenčiūtė

Miesto aikštė

2014 m. rugpjūčio–spalio mėnesiais vykdyti detalieji ir archeologiniai žvalgomieji tyrimai Žagarės senojo miesto (UK 30333) vietoje – Miesto aikštėje. Jų metu ištirta 5x6 m dydžio perkasa (30 m^2), 3 tranšėjos (20x2,5, 24x1, 6x1 m dydžio – iš viso 80 m^2). Iš viso detaliųjų tyrimų metu ištirtas 110 m^2 plotas. Žvalgomųjų tyrimų metu planuojamo tiesti elektros kabelio vietoje ištirti 7 šurfai. Dar 2 šurfai tirti apšvietimo stulpų įrengimo vietose, tad iš viso ištirtas 16 m^2 plotas. Žvalgytas 287,4 m^2 plotas, kuriame fiksuoti XIX–XX a. permaišyti kultūriniai sluoksniai. Tyrimai Miesto aikštėje su pertraukomis vykdomi nuo 1997 m. Išskirti du horizontai, datuojami XVII–XVIII a. ir XIX–XX a. I puse (*ATL 2011 metais*, V., 2012, p. 541, 543).

Detaliųjų tyrimų metu plote 1 ir tranšėjoje 1 fiksuotas 1,3–1,5 m storio kultūrinis sluoksnis. Išskirti 2 sluoksnio horizontai datuojami XIX a. II puse – XX a. ir XVIII a. II puse – XIX a. I puse. ***Plote 1*** aptikti 2 pastatų pamatai. Iškart po velėna ploto Š dalyje aptiktas pastato *pamatas 1*, mūrytas iš lauko akmenų (30x20, 15x10, 10x5 cm dydžio), rištas kalkių skiediniu. Pamatas 90 cm aukščio, 40 cm pločio, orientuotas ŠV–PR kryptimi. Jis tęsėsi už tirto ploto ribų. Mūrytas iš raudonų plytų (pamato ŠV sienos išlikusi pirma plytų eilė). Pastato viduje 65 cm gylyje aptikta Rusijos imperijos 1900 m. 1 kapeikos nominalo moneta. Pastatas datuotas XIX a. II puse – XX a.

Šalia PV sienelės 95 cm gylyje atidengti iš lauko akmenų sudėti pastato *pamatai 2*. Akmenys dideli, didžiausi kampiniai (50x40 cm dydžio), tarp jų sudėti mažesni 35x20 cm, 30x15 cm dydžio akmenys, rišti moliu. Dalis pamato tęsėsi į PV už tirto ploto ribų. Pagal stratigrafiją datuojamas XVIII a. II puse – XIX a. I puse.

1 pav. Kauliniai dirbiniai. M. Remenčiūtės nuotr.
Fig. 1. Bone artefacts discovered during the investigation.

Tranšėja 1 tirta 20 m ilgio ir 2,5 m pločio. 60 cm gylyje aptiktas *pamatas 3*, mūrytas iš lauko akmenų ir dolomito, surištų molio tinku. Pamato plotis siekė 45 cm. Kampinis pamato akmuo buvo 85x50 cm dydžio, kiti mažesni – 40x30 cm, 35x30 cm, 30x25 cm, 20x15 cm, 30x10 cm dydžio. Pamato išorėje į tarpus dėti smulkesni akmenys. Pastatas buvęs orientuotas ŠV–PR kryptimi. Pamatas iš ŠV į PR tęsėsi 9,6 m, kur buvo suardytas tiesiant kanalizacijos vamzdį, toliau tęsėsi už tranšėjos ribų.

70–80 cm gylyje prasidėjo 30–35 cm storio rudos žemės sluoksnis, kuriame aptikta žiestos glazūruotos ir neglazūruotos buitinės keramikos koklių fragmentų, 2 kaulinės rankenėlės (1 pav.), 6 kaolino pypkių fragmentai (2 pav.), taip pat rasta 14 monetų: Prūsijos Frydricho Vilhelmo III 1821 m. 2 pfenigai, Rusijos imperijos Aleksandro I 1812 m. 2 kapeikos, 5 ATR

2 pav. Pypkių fragmentai. M. Remenčiūtės nuotr.

Fig. 2. Pipe fragments discovered during the investigation.

3 pav. Tranšėjoje 1 aptiktos monetos. M. Remenčiūtės nuotr.

Fig. 3. Coins discovered in service trench 1 during the investigation.

Augusto III Sakso 1757 m. 6 gražių monetos, Stanislovo Augusto Poniatovskio 1765 m. 6 gražiai bei 4 neidentifikuotos monetos (3 pav.). Pagal aptiktus radinius sluoksnį ir pastato pamatą galima datuoti XVIII a. II puse – XIX a. I puse. Įžemis – gelsvas smėlis ir dolomitas pasiektas 1,3 m gylyje.

Tranšėja 2 (24 m ilgio ir 1 m pločio) tirta tarp pastatų Miesto aikštė 35A ir 39. Aptiktas juodos spalvos maišytas žemės sluoksnis. Didžiojoje tranšėjos dalyje jis tęsėsi iki įžemio. Sluoksnis suformuotas XX a. perkasant ir permaišant ankstesnius sluoksnius, tiesiant vandentiekio ir kanalizacijos vamzdžius. Jame aptikta įvairių laikotarpių keramikos, plytų ir jų fragmentų, koklių ir čerpių duženų, įvairaus XX a. metalo laužo ir šiukšlių. Įžemis – dolomitas – pasiektas 1,2–1,5 m gylyje nuo dabartinio paviršiaus (H_{abs} 64,40–64,60 m).

Žvalgomųjų tyrimų metu Miesto aikštės PR dalyje ištirti 9 šurfai. Juose fiksuotas nuo 1,1 m iki 1,7 m storio kultūrinis sluoksnis. Didžioji jo dalis datuota XIX–XX a. Šurfuose 2, 3, 4, 6 ir 8 aptiktas XIX a. II pusės akmenų grindinys. Šurfuose apie 70–90 cm. gylyje fiksuotas 40–60 cm storio juodos žemės sluoksnis su negausiais radiniais – buitinės keramikos šukėmis, stiklo butelių fragmentais, raudonų plytų duženomis. Įžemis – gelsvas smėlis ir dolomitas pasiektas 1,1–1,7 m gylyje.

Miesto Square

126 m^2 were excavated during an excavation and evaluation in Miesto square in Žagarė. Cultural layers 1.4–1.5 cm thick were recorded during the excavation. Two horizons dating to the second half of the 18th – first half of the 19th and second half of the 19th–20th centuries were established. The latter 0.7–1 cm thick cultural layer was the richer layer and contained red bricks and brick fragments, roof tile fragments, modern stove tile fragments, sherds of hand

thrown glazed and unglazed pottery, glass shards and bone artefacts (Fig. 1). The former 20–40 cm thick cultural layer contained sherds of hand thrown glazed and unglazed pottery, faience vessels, fragments of black glazed panel stove tiles (*Blattkacheln*), fragments of porcelain pipes (Fig. 2), and coins (Fig. 2).

ŽIEŽMARIAI

Darius Balsas

Archeologiniai tyrimai Žiežmariuose

2014 m. projektuojamų nuotekų ir vandentiekio tinklų statybos vietose Žiežmarių miestelyje (Kaišiadorių r.), Žaslių, Gėlių, Trumposios, Šiaurės, Vilniaus, A. Ažubalio, Paupio, Vytauto gatvėse atlikti žvalgomieji ir detalieji tyrimai. Jie vyko 3 etapais. I etapo metu buvo atlikti žvalgomieji tyrimai Žaslių, Gėlių ir Trumpojoje gatvėse (10 šurfų). Šurfuose 3–4 ir 7–10 aptikus archeologinį sluoksnį su XVI–XVIII a. radiniais, toliau inicijuoti detalieji tyrimai (II etapas), kurių metu tirtos perkasos (16 perkasų) bei lokalizuotas archeologinio sluoksnio paplitimas (1 pav.). III etapo metu buvo tęsiami žvalgomieji tyrimai Šiaurės, Vilniaus, A. Ažubalio, Paupio, Vytauto gatvėse (22 šurfai). Iš viso žvalgomųjų ir detaliųjų tyrimų metu Žiežmariuose ištirtas bendras 142 m^2 plotas.

Žiežmarių vietovė pirmą kartą paminėta 1387 m. XIV a. pabaigoje Žiežmariai buvo visai nemaža gyvenvietė netoli Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žiežmarių dvaro sodybos. 1522 m. Žiežmariai paminėti kaip miestas, o 1528 m. jau kaip pavieto centras. XVI a. viduryje arba

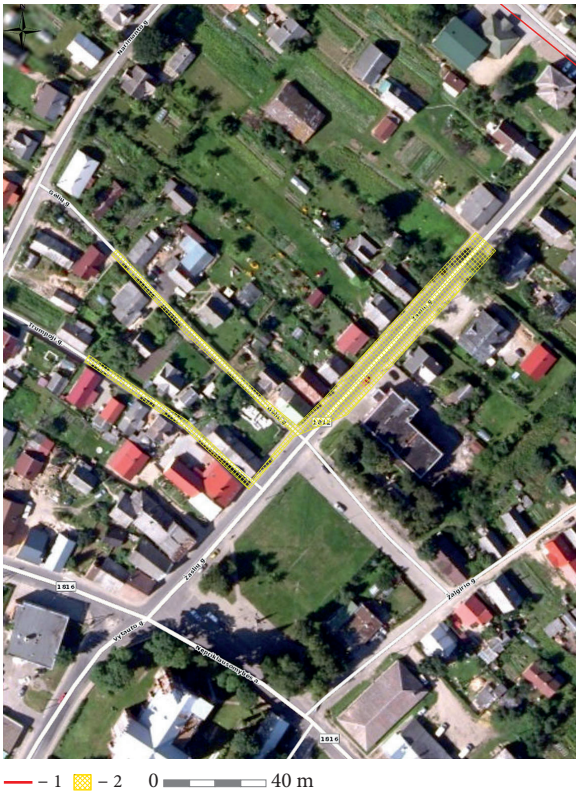

1 pav. Tyrinėtos vietos Žiežmariuose (2014 m.): 1 – Žiežmariai; 2 – 2014 m. tyrimų metu fiksuotas kultūrinio sluoksnio paplitimas. D. Balso nuotr.

Fig. 1. Investigation locations in Žiežmariai (2014): 1 – Žiežmariai; 2 – incidence of the cultural layer recorded during the 2014 investigation.

II pusėje Žiežmariai buvo pertvarkyti pagal stačiakampio formos plano schemą. Grafinėje medžiagoje Žiežmariai pirmą kartą užfiksuoti 1613 m. pirmame spausdintame Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemėlapyje (Miškinis A., Žiežmariai, *Lietuvos TSR urbanistikos paminklai*, V., 1986, t. 9, p. 95–154).

Aplink aikštę esančios Žaslių, Vilniaus, Žemaičių (dabartinė Gėlių gatvė) ir Trakų (da-